

Відгук

офіційного опонента доктора педагогічних наук, доцента,
завідувача кафедри управління фізичною культурою та спортом
Національного університету „Запорізька політехніка”

Мазіна Василя Миколайовича

**про дисертацію Полулященко Тетяни Леонідівни
„Педагогічні умови виховання фізичних якостей учнів основної школи
у процесі позакласних занять з велосипедного спорту”,**

подану на здобуття наукового ступеню кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання

Стрімкий розвиток інформаційного суспільства у XXI столітті, проникнення інформаційно-комунікаційних технологій в усі без винятку сфери життєдіяльності людини змінили стиль і спосіб життя населення України, передусім дітей і молоді, які обирають привабливі види нефізичної діяльності – спілкування, пошук інформації, ігрова діяльність у мережі Інтернет. Це вже призвело до масштабного погіршення здоров'я молодого покоління, зокрема фізичного. Аналіз наукової та статистичної літератури щодо стану фізичного здоров'я школярів, здійснений Полулященко Т. Л. у дисертаційній роботі, свідчить про те, що в закладах загальної середньої освіти навчається понад 50% учнів з відхиленнями у фізичному розвитку, нерозвиненими фізичними якостями, порушеннями функцій опорно-рухового апарату тощо. Також дисертанткою встановлено, що уроки фізичної культури, передбачені навчальним планом на тиждень, можуть компенсувати лише 15–20% необхідного добового обсягу рухів, чого, звичайно, недостатньо для нормального фізичного розвитку і рухової підготовленості учнів до подальшого активного життя в суспільстві. У зв'язку з цим актуалізується питання організації позакласної роботи з фізичного виховання, де центральне місце відводиться секціям з обраного виду спорту. Цим і зумовлюється актуальність, своєчасність та унікальність представленого на захист дослідження.

Про якість поданого на захист дослідження можна судити за трьома основними показниками, визначеними нами під час ознайомлення з роботою: 1) чітко сформульованому й достатньо виваженому науковому апараті дослідження; 2) значним теоретичним внеском у таку галузь педагогічної

науки, як теорія і методика виховання; 3) вагомим практичним значенням для досягнення основної мети виховання – формування усебічно й гармонійно розвинутої особистості в сукупності розумових, моральних, фізичних, трудових, естетичних якостей. Вихованню одного з аспектів гармонійно розвинутої особистості – фізичних якостей – і присвячено дисертаційну роботу Т. Л. Полулященко.

Щодо першого показника якості дисертаційної роботи Полулященко Тетяни Леонідівни – *чітко сформульованому й достатньо виваженому науковому апарату дослідження* – можемо відзначити, що у Вступі дуже ретельно й влучно визначено актуальність, об’єкт, предмет, мету, гіпотезу, теоретико-методологічні засади, наукову новизну, практичне значення дослідження тощо. Зокрема, досить продуманою є актуальність роботи, що обґрунтовує необхідність створення педагогічних умов для виховання фізичних якостей учнів у процесі позакласної роботи як основи для зміцнення їхнього фізичного здоров’я та підготовки до повноцінного й активного життя суспільстві з метою його подальшого розвитку. Ґрунтуючись на аналізі сучасного стану розвитку теорії і практики досліджуваної проблеми, автор виявляє низку суперечностей на рівні суспільства, закладів загальної середньої освіти, особистості, на розв’язання яких спрямоване дослідження. Доцільним, на наш погляд, стало обрання засобу виховання фізичних якостей учнів основної школи – позакласні заняття з велосипедного спорту, оскільки велосипед наразі є досить популярним і необхідним засобом пересування серед учнів, особливо в місцевості, де проводився експеримент (м. Старобільськ, Кремінна Луганської області). Заслугує на увагу гіпотеза дослідження, яка дає цілісне уявлення про параметри предмету дослідження як комплексу умов, виконання яких дозволить досягти мети роботи в цілому. Усе це свідчить про методологічну зрілість та наукову досвідченість дисертантки.

Другим показником якості представленої дисертації є значний, на наш погляд, *теоретичний внесок автора в таку галузь педагогічної науки, як теорія і методика виховання*. Ретельний аналіз дисертаційної роботи показав, що кожний крок, зроблений автором у процесі обґрунтування теоретичних

засад виховання фізичних якостей учнів основної школи у процесі позакласних занять з велосипедного спорту є новим або більш ґрунтовним порівняно з попередніми здобутками в галузі теорії і методики виховання.

Так, у *першому розділі* авторка досліджує стан розробленості проблеми фізичного виховання учнів основної школи у процесі позакласних занять на міждисциплінарному рівні, визначає особливості фізичного виховання учнів на позакласних заняттях з велосипедного спорту, розкриває сутність і зміст виховання фізичних якостей учнів основної школи під час позакласних занять з велосипедного спорту.

Зокрема, при аналізі наукової літератури в галузі педагогіки і психології дисертантка з'ясовує сутність і співвідношення таких базових понять теорії і методики виховання, як „виховання” і „фізичне виховання” та робить висновок про те, що *фізичне виховання* – це один з аспектів усебічного виховання особистості; педагогічний процес, метою і змістом якого є цілеспрямований розвиток фізичних якостей, зміцнення здоров'я, поліпшення основних життєво важливих рухових навичок, умінь і зв'язаних з ними знань; забезпечення готовності людини до активної участі в суспільній, виробничій та культурній діяльності. Аналіз нормативних джерел (законів України, концепцій, державних стандартів, програм у галузі загальної середньої освіти, фізичної культури і спорту, охорони здоров'я), навчально-методичної літератури дозволив дисертантці визначити напрями позакласної роботи школи, спрямованої на виявлення і розвиток всіх творчих потенціалів особистості (інтелектуальних, фізичних, художньо-естетичних, технічних), один з яких – фізичне виховання, спрямоване на розвиток фізичного потенціалу особистості на основі виховання фізичних якостей у процесі занять улюбленим видом спорту (велоспортом, легкою атлетикою, гімнастикою, футболом, волейболом, баскетболом тощо). Аналіз практики позакласної роботи закладів загальної середньої освіти дозволив авторці виявити провідні форми позакласних занять з фізичного виховання – гуртки і секції з обраного виду спорту, у тому числі з велосипедного спорту – шкільні секції «Велоспорт».

Значним теоретичним внеском у теорію і методику виховання стало визначення і характеристика п'яти груп фізичних якостей особистості (сила, витривалість, швидкість, спритність, гнучкість) та базового поняття дослідження – виховання фізичних якостей учнів основної школи у процесі позакласних занять велосипедним спортом, яке представлено як педагогічний процес розвитку природних рухових задатків учня. Заслуговує на увагу компонентна характеристика виховання фізичних якостей як педагогічного процесу, що складається з п'яти компонентів: мета, об'єкт, суб'єкт, зміст, технологія (форми, методи, етапи), педагогічні умови, результат.

Основним же теоретичним здобутком автора, що й визначило наукову новизну дослідження, стало наукове обґрунтування й характеристика педагогічних умов виховання фізичних якостей учнів у процесі позакласної роботи велосипедним спортом, що на наш, погляд, є необхідними і достатніми для виконання мети дослідження. Педагогічні умови в межах представленого дослідження – це сконструйований учителем фізичної культури /тренером з велосипедного спорту виховний процес, комплекс обставин, що мають забезпечити результат, детермінований метою; результат цілеспрямованого відбору, проектування й застосування певного змісту, педагогічних технологій, форм, методів, спрямованих на виховання фізичних якостей учнів основної школи у процесі позакласної роботи з велосипедного спорту.

До комплексу педагогічних умов виховання фізичних якостей учнів у процесі позакласної роботи велосипедним спортом автор включає: 1) створення єдиного виховного простору „Школа – Секція”, спрямованого на об'єднання потенціалу суб'єктів виховного середовища для організації позакласних занять з велосипедного спорту та виховання фізичних якостей учнів основної школи; 2) підвищення рівня педагогічної майстерності вчителя фізичної культури/тренера з велосипедного спорту як безперервний процес удосконалення і самовдосконалення фахової компетентності в галузі фізичної культури і спорту; 3) забезпечення психолого-педагогічного супроводу учнів основної школи для створення індивідуальної траєкторії виховання фізичних якостей у процесі позакласних занять велосипедним спортом.

У межах дослідно-експериментальної діяльності, описаної в *другому розділі* дисертації, автор здійснює експеримент щодо створення педагогічних умов виховання фізичних якостей учнів основної школи у процесі позакласних занять з велосипедного спорту, перевіряє їх ефективність та підтверджує гіпотезу, висунуту на початку дослідження. У цьому полягає третій показник якості представленої на захист дисертації – *практичне значення виховання фізичних якостей для досягнення основної мети виховання – формування усебічно й гармонійно розвинутої особистості*.

У межах педагогічного експерименту автору вдається об'єднати ресурси всіх суб'єктів виховного простору (органів влади, закладів загальної середньої освіти, секцій „Велоспорт”, створених на їхній базі, сім'ї) та створити сприятливе підґрунтя для організації ефективного педагогічного процесу, спрямованого на виховання фізичних якостей учнів основної школи – сили, витривалості, швидкості, спритності, гнучкості. У межах створення педагогічних умов дисертанткою було розроблено й реалізовано різноманітні методи (формування свідомості, мотивації, знань, практичних умінь і навичок, поведінки; організації, планування, управління, координації, контролю тощо) та форми виховання й самовиховання фізичних якостей в учнів – індивідуальні, групові, масові (бесіди, міні-лекції, щоденник спостережень фізичного вдосконалення учня, тренування, загально-розвивальні та спеціальні фізичні вправи на виховання сили, витривалості, швидкості, спритності, гнучкості, змагання з велосипедного спорту, фізкультурно-спортивні свята, конкурси, спартакіади, турніри тощо). З метою підвищення педагогічної майстерності вчителя фізичної культури/тренера з велосипедного спорту щодо виховання фізичних якостей учнів було застосовано лекції, практичні заняття, самостійна та науково-дослідна робота, доповіді, реферати, конференції, тренінги, ділові ігри, науково-практичні конференції, семінари тощо.

Ефективність запроваджених педагогічних умов було визначено на підставі двох узагальнених критеріїв (рівень вихованості фізичних якостей учнів та рівень педагогічної компетентності учителя фізичної

культури/тренера з велосипедного спорту) та підтверджено за допомогою коефіцієнту рангової кореляції Т-критерію Ст'юдента.

З висновків до дисертації зрозуміло, що автор й надалі планує здійснювати науковий пошук в межах порушеної проблеми в напрямі розробки науково-теоретичних і технологічних засад фізичного виховання дітей і молоді у взаємозв'язку з іншими напрямками виховання гармонійно розвиненої особистості.

Відзначаючи загалом високу якість та значну роль дослідження Полулященко Тетяни Леонідівни для педагогічної теорії і практики, вважаємо за доцільне озвучити певні дискусійні моменти в дисертації, що потребують роз'яснення, та висловити автору побажання на майбутнє.

1. У першому розділі дисертації розкривається значення базового поняття дослідження (виховання фізичних якостей учнів основної школи у процесі позакласних занять велосипедним спортом). З загального контексту дисертації стає зрозумілим, що при цьому автор дотримується підходу, згідно якому природні зміни фізичної якості людини визначаються терміном «розвиток», а терміном «виховання» позначається активний та цілеспрямований вплив на зростання показників фізичної якості. Вважаємо, що потрібно приділити більшу увагу обґрунтуванню підходу, якого дотримується автор.

2. При визначенні понятійного апарату дослідження автором використовується два терміни „фізичні якості” і „рухові якості” особистості. На наш погляд, необхідним є пояснення їх специфіки.

3. Вважаємо, що не доцільним є описання історії розвитку велоспорту в підрозділі 1.2, оскільки це не співвідноситься з предметом дослідження – педагогічні умови виховання фізичних якостей учнів основної школи у процесі позакласних занять велосипедним спортом.

4. При описанні констатувального й контрольного етапів педагогічного експерименту недостатньо уваги приділено обґрунтуванню діагностичних інструментів визначення рівня вихованості фізичних якостей учнів за потребнісно-мотиваційним та когнітивним критеріями.

5. Дисертація значно виграла, якщо б автором було повніше описано інструментарій збору емпіричної інформації при визначенні рівня педагогічної компетентності учителів фізичної культури/тренерів (інтерв'ю, самооцінювання, експертне оцінювання).

6. На наш погляд, доцільно було б більш повно схарактеризувати зв'язок між фізичними (руховими) та соціальними (особистісними) якостями вихованців, які брали участь у дисертаційному дослідженні.

Проте, висловлені зауваження не знижують цінності дослідження, мають дискусійний характер, а тому не впливають на загальну позитивну оцінку роботи і дають підстави зробити висновок про те, що дисертація „Педагогічні умови виховання фізичних якостей учнів основної школи у процесі позакласних занять з велосипедного спорту” за актуальністю і змістом, обсягом і якістю оформлення, повнотою викладу основних результатів у публікаціях відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13 „Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, а її авторка – Полулященко Тетяна Леонідівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Офіційний опонент
доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри управління
фізичною культурою та спортом
Національного університету
„Запорізька політехніка”

В. М. Мазін

Підпис засвідчую:
Учений секретар Вченої ради
Національного університету
„Запорізька політехніка”

В. В. Кузьмін